

Tto 2.0

Vernieuwing van het tweetalig onderwijs vo

Inhoudsopgave

	Voorwoord	3
1	Inleiding	4
2	Het profiel van tto: wat is het unieke karakter?	5
3	De nieuwe basis onder het profiel: drie pijlers	6
4	De drie pijlers in de schoolpraktijk: meetbaar, aantoonbaar, merkbaar	7
5	De kwaliteit: niet alleen waarderen, ook ontwikkelen	9
6	Implementatie: de overgang van de huidige situatie naar tto 2.0	11
7	Verantwoording: hoe is dit voorstel tot stand gekomen?	12

Voorwoord

In de afgelopen twee jaar is door een regiegroep gewerkt aan een nieuw voorstel voor het tweetalig onderwijs, dat hier onder de noemer tto 2.0 wordt gepresenteerd. Tto 2.0 geeft meer ruimte: meer ruimte voor de scholen om hun onderwijskundige keuzes te laten zien, en meer ruimte voor visitatiecommissies om deze te waarderen. Het nieuwe concept scheidt ook een nieuwe verantwoordelijkheid: voor de scholen om hun aanbod goed te beschrijven en te tonen, en voor de visitatoren om allereerst waarderend te werk te gaan, alvorens een afgewogen oordeel wordt gegeven. Met deze brochure luiden we tto 2.0 in, en daarmee het begin van een nieuwe fase in de ontwikkeling van het tweetalig onderwijs. Daarin is het meer dan ooit van belang om van elkaar te leren, en vanuit Nuffic zetten we ons in om een platform te bieden voor het opdoen van inspiratie en vruchtbare uitwisseling van *good practice*. Hoewel we samen nog veel werk moeten verrichten om het nieuwe tto in de praktijk vorm te geven, ben ik ervan overtuigd dat versie 2.0 het tto de ruimte geeft om ook in de toekomst een uitdagend en uniek eigentijds onderwijsconcept te blijven.

Onno van Wilgenburg
Nuffic, Teamleider VO-Talen

1 Inleiding

Het tweetalig onderwijs (tto) bestaat in Nederland dertig jaar en is een sterk merk. Het is een herkenbare onderwijsvorm waarvoor leerlingen met overtuiging kiezen. Inmiddels investeren ruim 130 scholen enthousiast in tto, zowel in de pedagogisch-didactische aanpak als in het personeelsbeleid en het kwaliteitsmanagement. Tto kent nu twee pijlers: de taalvaardigheid (met bijbehorende CLIL-methodiek) en de Europese en internationale oriëntatie (onder de noemer 'EIO'). De 'standaard tto' en de visitaties waarborgen de kwaliteit.

In dertig jaar tijd is de wereld veranderd. Het onderwijs speelt daarop in en zal dat in de toekomst moeten blijven doen. Zo ook tto. Klassikaal onderwijs maakt bijvoorbeeld steeds meer plaats voor gepersonaliseerde vormen van onderwijs. De 'markt' is dynamischer geworden en scholen profileren zich sterker. Ze willen bijvoorbeeld schoolprofielen kunnen combineren: kunst & cultuur met tto, of het technasium met tto. De huidige standaard tto houdt onvoldoende rekening met de snel veranderende wereld, met nieuwe onderwijsvormen en/of met ontwikkelingen op de scholenmarkt.

Scholen ervaren de huidige kwaliteitscheck op tto te veel als een keurslijf en vragen om meer ruimte om hun programma's in te vullen. Gebleken is ook dat niet alles in het tto-onderwijs *meetbaar* is. Het niveau Engels is weliswaar meetbaar via toetsen en examens, maar dat geldt niet voor de brede blik die tto de leerlingen meegeeft, of voor vaardigheden als reflecteren en debatteren. Dit zijn allemaal zaken die uiterst waardevol zijn gebleken. De standaard tto kan dus meer rekening houden met onderwijsresultaten die niet meetbaar, maar wel aantoonbaar of merkbaar zijn. De standaard kan bovendien meer een instrument zijn voor scholen om te leren (ook van elkaar) en hun onderwijsaanbod aan te scherpen.

2 Het profiel van tto: wat is het unieke karakter?

Tto laat zich het beste als volgt omschrijven

Het tweetalig onderwijs levert leerlingen af die zich thuis voelen in de wereld. Ze bewegen zich gemakkelijk in een interculturele en/of internationale context, zowel dicht bij huis als verder weg. Ze spreken uitstekend Engels en kunnen daarin vrijwel net zo goed communiceren als in hun moedertaal. De leerlingen zijn betrokken bij de wereld en nemen verantwoordelijkheid voor hun eigen handelen. Ze zijn zich bewust van andere opvattingen en culturen, en ze staan ervoor open. Ze gaan actief op zoek naar verschillende perspectieven op maatschappelijke vraagstukken, kunnen erop reflecteren en ervan leren (cognitieve flexibiliteit).

Waarom is dit profiel van belang/waarom kiezen kinderen ervoor?

Het profiel is van belang vanwege de toegenomen onderlinge afhankelijkheid in de wereld. Een oorlogssituatie of een klimaatprobleem elders in de wereld heeft vroeg of laat gevolgen voor Nederland. Onze samenleving internationaliseert, terwijl tegelijkertijd een trend van regionalisering (en een focus op Nederlanderschap) zichtbaar is. Tto helpt leerlingen zich open te stellen voor andere culturen, gebruiken en religies, zowel dicht bij huis als verder weg. Deze Nederlandse openheid is onderdeel van onze eigen cultuur. Tto koestert deze openheid ook als een manier om bruggen te slaan tussen mensen van verschillende komaf.

Er is ook een praktisch belang. Leerlingen hebben veel profijt van tto bij de start van een vervolgopleiding. Hun uitstekende beheersing van het Engels, hun (al) sterk ontwikkelde academische vaardigheden én hun zelfvertrouwen maken de overgang soepeler en daarmee meestal succesvoller.

De basis is gelijk voor vmbo en havo/vwo

Het tto-profiel en de uitgangspunten in dit voorstel dienen als basis voor vmbo, havo en vwo. Tussen de onderwijssoorten moet differentiatie mogelijk zijn. Programma's voor het vmbo, de havo en het vwo kunnen dus van elkaar verschillen, net als de programma's voor de beroepsgerichte en de theoretische leerwegen binnen het vmbo.

De missie van tto: leerlingen zijn thuis in de wereld

Via het onderwijs ontmoet de jongere de wereld. Tto maakt die wereld groter en concreter en daarmee de ontmoeting rijker. Leerlingen hebben een uitstekende, interdisciplinaire beheersing van het Engels. Ze zijn zelfredzame, kritisch-opbouwende en verantwoordelijke wereldburgers.

3 De nieuwe basis onder het profiel: drie pijlers

Het hierboven beschreven profiel is gestoeld op drie pijlers die op elkaar inwerken en elkaar versterken: taalvaardigheid, wereldburgerschap en persoonsontwikkeling.

Taalvaardigheid Engels op een hoog niveau

Leerlingen spreken op een hoog niveau Engels. Ze kunnen de taal niet alleen hanteren in een klaslokaal, maar ook in verschillende internationale en/of interculturele settings en ongeacht het gespreksonderwerp. Daarmee zijn ze *interdisciplinair* taalvaardig. De CLIL-didactiek is een belangrijk instrument om dit te bereiken. De didactiek zelf blijft overigens ook in ontwikkeling. Omdat een taal aanleren op zo'n hoog niveau vraagt om context, is deze pijler nauw verbonden met de volgende: wereldburgerschap.

Wereldburgerschap

Leerlingen ontwikkelen een open, brede blik op de wereld. Ze doen kennis op over tradities, gebruiken en politieke werkelijkheden elders; en over grensoverschrijdende thematieken zoals duurzaamheid, veiligheid, schaarste en migratie. Ook worden ze zich ervan bewust hoe het in eigen land toe gaat: ze leren over de Nederlandse democratie vanuit een lokaal, nationaal én internationaal perspectief. Verder krijgen ze specifieke vaardigheden mee als debatteren, bemiddelen/onderhandelen, spreken en betogen schrijven, allemaal in een internationale context. Dit wordt bereikt door de internationale setting dagelijks de school in te brengen en omgekeerd de leerlingen de wereld in te sturen. Deze pijler hangt nauw samen met de volgende: persoonsontwikkeling.

Persoonsontwikkeling

De school biedt de eerste twee pijlers aan (taalvaardigheid en wereldburgerschap). Deze derde pijler, persoonsontwikkeling, is grotendeels het effect dat met de eerste twee wordt beoogd. De leerling groeit als persoon. Hij¹ kan uit zijn 'comfortzone' stappen en op zichzelf vertrouwen. De leerling kan reflecteren op zaken die hij niet kent en zijn oordeel erover uitstellen. Hij voelt zich betrokken bij en verantwoordelijk voor de maatschappij. De leerling is creatief, onderzoekend, ondernemend, weerbaar en in staat tot samenwerken. Deze derde pijler vertoont grote overeenkomsten met het 'IB Learner Profile'.

1) Als 'hij' verwijst naar een persoon, dan wordt ook 'zij' bedoeld. Voor de leesbaarheid is voor de 'hij-vorm' gekozen.

4 De drie pijlers in de schoolpraktijk: meetbaar, aantoonbaar, merkbaar

Niet alle drie de pijlers leveren formeel meetbare resultaten op. Sommige resultaten zijn aantoonbaar of merkbaar – en sommige voldoen aan alle drie de karakteristieken.

Taalvaardigheid is meetbaar, aantoonbaar én merkbaar

Toetsen en examens meten het taalvaardigheidsniveau Engels van de leerlingen. Ook meetbaar is de hoeveelheid onderwijstijd die de school in het Engels aanbiedt. Dat hoeft niet per se de huidige harde eis van vijftig procent van de *lessen* te zijn. Leerlingen kunnen ook Engels spreken en schrijven tijdens opdrachten die ze uitvoeren buiten de lessen, bijvoorbeeld in het kader van projecten. De eis zou moeten zijn: vijftig procent van de *onderwijstijd*. Voor het vmbo is dit uiteraard een lager percentage. Meetbaar zijn verder het aantal *native speakers* onder de docenten en het taalvaardigheidsniveau Engels van de overige docenten.

Aandacht voor taalvaardigheid kan ook aantoonbaar zijn. De school kan bijvoorbeeld Engelstalige verslagen van leerlingen laten zien, aantonen dat de CLIL-didactiek wordt gebruikt en dat docenten daarin zijn getraind.

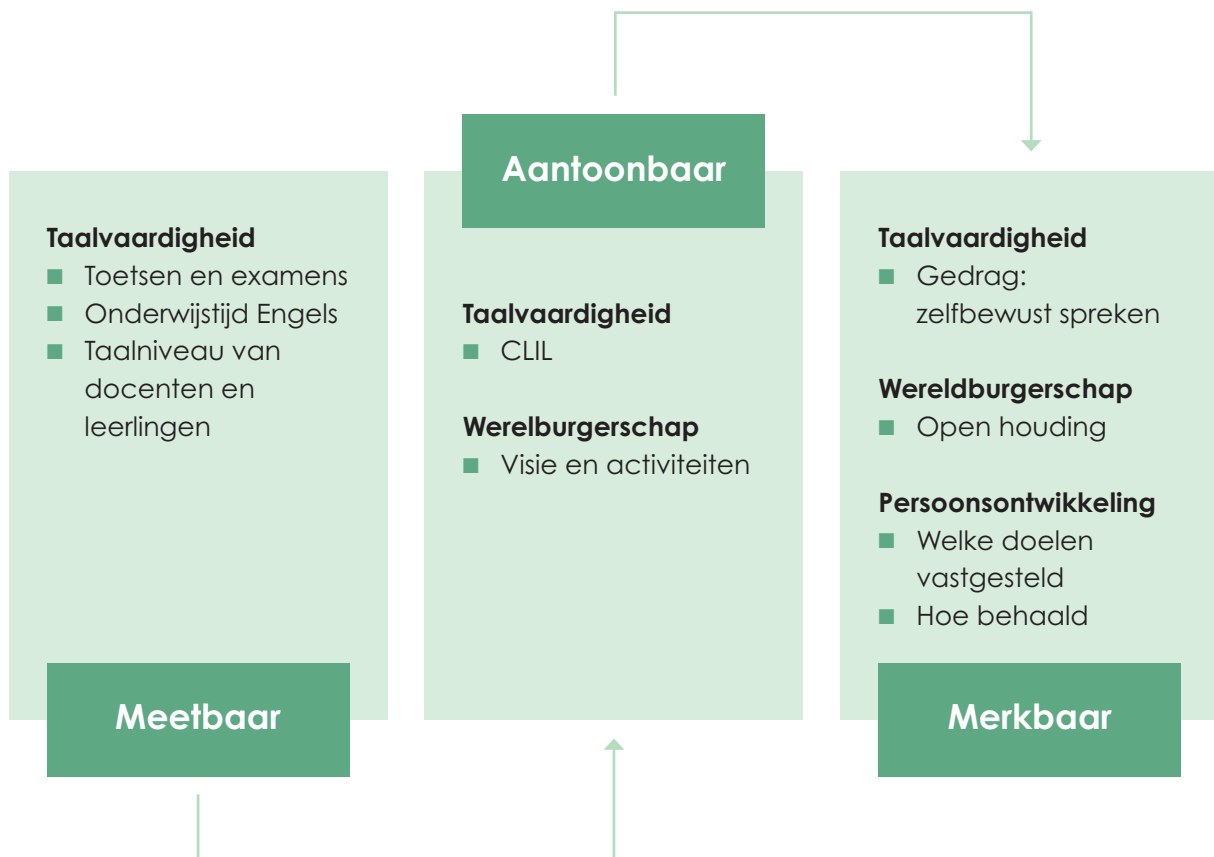
Tot slot is het hoge taalvaardigheidsniveau merkbaar: leerlingen (én docenten) laten in hun gedrag en vaardigheden zien dat de school aandacht besteedt aan Engels. Ze kunnen de taal zelfbewust en in een vreemde context hanteren.

Wereldburgerschap is vooral aantoonbaar en merkbaar

De school kan laten zien dat hij structureel en via specifieke activiteiten de internationale dimensie in het aanbod aanbrengt om daarmee wereldburgerschap te bevorderen. Dat kan bijvoorbeeld via verslagen van internationale of interculturele activiteiten. Leerlingen moeten immers in de onderbouw minimaal één keer hebben deelgenomen aan een internationaal samenwerkingsproject met leeftijdsgenoten uit het buitenland. Of door te laten zien dat er evenementen zijn georganiseerd rondom bijvoorbeeld de Europese verkiezingen of rondom een ander internationaal thema. De school kan ook laten zien welke visie hij heeft op wereldburgerschap en hoe hij deze vertaalt naar het programma. Het bestaande CFEC-model kan scholen daarbij helpen, net als het nieuwe 'OECD PISA Global Competence Framework'. Dit zijn mogelijke hulpmiddelen, scholen hoeven ze niet te gebruiken als ze dat niet willen.

Persoonsontwikkeling is vooral merkbaar

Scholen kunnen laten zien dat hun leerlingen de eerder genoemde persoonskenmerken bereiken: de leerlingen kunnen reflecteren, zijn betrokken, verantwoordelijk, creatief, ondernemend en weerbaar. Scholen worden uitgedaagd om te laten zien welke doelen zij stellen op dit gebied en hoe deze zichtbaar worden. Dat kan bijvoorbeeld door oud-leerlingen te bevragen, portfolio's aan te leggen of presentaties te (laten) houden. Het IB Learner Profile biedt ook een goede handreiking om in beeld te brengen hoe scholen werken aan 'persoonsontwikkeling'. De scholen krijgen hierin vrijheid.

5 De kwaliteit: niet alleen waarderen, ook ontwikkelen

Er is behoefte aan een nieuwe kwaliteitsstandaard, met minder indicatoren, die aansluit op de driedeling meetbaar, aantoonbaar, merkbaar. Om de tto-accreditatie te krijgen en te behouden, blijft een ondergrens met kwaliteitscriteria nodig. Ook het daaraan gekoppelde periodieke waarderingsonderzoek (de visitatie) blijft. Het onderzoek beoordeelt nog steeds de kwaliteit van het tto-aanbod, maar legt meer dan nu de nadruk op leren en ontwikkelen. Overigens blijft het onderscheid junior/seniorschool bestaan voor havo/vwo.

Kwaliteitscriteria zijn vernieuwd

De nieuwe kwaliteitsstandaard is een raamwerk waarbinnen scholen zelf de drie tto-pijlers vormgeven in hun onderwijs, aangepast op onderwijssoort (vmbo, havo, vwo) of leerweg (binnen het vmbo). De bijlage bevat de standaard voor havo en vwo. Die voor het vmbo is in ontwikkeling. De standaard is nadrukkelijk niet bedoeld als 'afvinklijstje' of voorgeschreven programma, maar als ondergrens voor kwaliteit.

Periodiek waarderend onderzoek op basis van de criteria

Op basis van de kwaliteitsstandaard vindt periodiek een waarderend onderzoek plaats. Scholen doen eerst een zelfevaluatie. Ze verzamelen meetbare resultaten, bijvoorbeeld toets- en examenresultaten Engels en Nederlands, en aantal uren onderwijstijd in het Engels. Ze maken ook een analyse van hun kwaliteiten als tto-school en van de belangrijkste ontwikkelpunten. Als de meetbare onderdelen akkoord zijn, komt de commissie langs, vooral om te praten over de analyse, maar zeker ook om te bepalen of de school voldoet aan de standaard tto en dus in aanmerking komt voor (her)visitatie. De commissieleden zijn ook sparringpartners (*critical friends*) van wie de school kan leren.

Leereffect versterken

Om het leereffect te versterken, wordt aan elke visitatiecommissie een coördinator tto van buiten de school toegevoegd (iemand wiens school in het volgende jaar wordt gevisiteerd). Deze coördinator is 'waarnemer' en krijgt zo de kans een kijkje te nemen in de keuken van een ander. Ook kan hij vanuit zijn eigen ervaring feedback geven.

Tot slot vraagt tto van scholen om te participeren in de algemene kwaliteitsontwikkeling van het tto-aanbod. Scholen zijn niet alleen scherp op hun eigen kwaliteit, maar ook in staat en bereid om andere scholen collegiaal te ondersteunen. Hierin kunnen de regionale netwerken tto een belangrijke rol spelen.

6 Implementatie: de overgang van de huidige situatie naar tto 2.0

Om tto 2.0 in praktijk te brengen, is een overgangsfase van twee jaar nodig. Scholen krijgen de kans om vanaf heden tot en met schooljaar 2019/2020 hun beleid aan te passen. Met ingang van schooljaar 2020/2021 is de nieuwe kwaliteitsstandaard uitgangspunt voor de visitaties (zie bijlage).

Scholen die in 2019/2020 worden geïnspecteerd, kunnen kiezen of ze hun onderwijskwaliteit laten toetsen aan de huidige standaard óf aan de nieuwe. In het eerste geval zal wel al een coördinator tto van een andere school aan het inspectieteam worden toegevoegd (een werkwijze die eigenlijk hoort bij de nieuwe kwaliteitsstandaard voor tto 2.0). Ook zal een deel van het gesprek over de onderwijskwaliteit gaan over de vernieuwing van het aanbod.

De ervaringen met tto 2.0 zullen de komende tijd gemonitord worden.

7 Verantwoording: hoe is dit voorstel tot stand gekomen?

Dit voorstel komt van de regiegroep tto die bestaat uit een brede vertegenwoordiging uit het tweetalig onderwijs:

- Peter Sansom, docent Maaslandcollege Oss
 - Ruben Verlaek, docent Stedelijk College Eindhoven
 - Reina van de Korput, tto-coördinator Pontes 't Goese Lyceum
 - Petra Oudejans, tto-coördinator Marne College Bolsward
 - Johan Lamberts, afdelingsleider tto KSG Apeldoorn
 - Bart Oremus, rector Haarlemmermeerlyceum, Hoofddorp
 - Astrid Wassink, rector Kandinsky College, Nijmegen
 - René Leber, stuurgroeplid, rector SG De Rietlanden, Lelystad
 - Meine Stoker, voorzitter stuurgroep, voorzitter CvB SVPOZN
-
- Ineke Swaan, sr projectmedewerker tto, Nuffic
 - Onno van Wilgenburg, teamleider VO-Talen, Nuffic

De regiegroep sprak met diverse vertegenwoordigers uit het tto: coördinatoren, docenten Engels, rectoren, visitatoren en een oud-leerlingen. In dit stuk is ook commentaar vanuit het netwerk tto verwerkt.

De belangrijkste verschillen met het huidige tto

- Niet langer staan twee instrumenten centraal (CLIL voor taalvaardigheid en EIO voor internationale oriëntatie), maar drie heldere doelen die van leerlingen zelfredzame wereldburgers maken: taalvaardigheid, wereldburgerschap, persoonsontwikkeling.
- Het nieuwe programma werkt dus bewuster aan wereldburgerschap en persoonsontwikkeling. De open, zelfbewuste en verantwoordelijke houding van leerlingen is niet langer 'bijvangst' van het tto-programma, maar een doel op zich.
- Het vernieuwde tto is voor scholen meer een raamwerk waarbinnen ze zelf hun programma vormgeven en daarover rapporteren. De opzet van tto is geen keurslijf of afvinklijstje. Het is daarmee toekomstbestendig.
- Aan de visitatiecommissie kan ook een tto-coördinator worden toegevoegd van een school die het jaar erop wordt gevisiteerd. Dit zal de leeropbrengst vergroten en de voorbereiding van de visitatie op de school van de toegevoegde coördinator vereenvoudigen.

Colofon

Tekst: Willy Francissen
Eindredactie: Matthijs Beeren
Ontwerp: Osage

Oktober 2018

Ga naar www.nuffic.nl/ccl voor meer informatie over het hergebruik van deze publicatie.

Nuffic Kortenaerkade 11 2518 AX Den Haag
Postbus 29777 2502 LT Den Haag
T 070 4260 260 www.nuffic.nl